

С. В. Нікітенкокандидат історичних наук,
керівник Агенції громадської організації «Міст», Херсон

РОЗБУДОВА В УКРАЇНІ МЕНЕДЖМЕНТУ В ГАЛУЗІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ВИЩИХ ДОСЯГНЕНЬ

У статті наголошено, що в умовах реформування державного управлінського апарату виникає загроза, що проблеми менеджменту в галузі фізичної культури і спорту України можуть опинитися на периферії уваги чиновників. Спорт і фізична культура є невід'ємною складовою повноцінного розвитку нації. З огляду на це формування оптимальної моделі взаємодії державних установ і громадських організацій у цій царині є на часі.

Ключові слова: менеджмент, управління, фізична культура, спорт.

Постановка проблеми. Початок розбудови незалежної держави й перехід до ринкових відносин в Україні з 1990 років породив безліч проблем у сфері організації заняття фізичною культурою населення і спорту вищих досягнень [1]. Разом із тим ми є свідками процесів, які зробили спорт і фізичну культуру важливою життєвою потребою людей різного віку, стимулювали інтерес до всіх галузей фізичної культури й фізичного виховання і спорту. Цьому певною мірою сприяли ринкові відносини, які зробили доступними для широкого загалу колись такий недосяжний фірмовий спортивний одяг, взуття і реманент провідних світових виробників. Україна, інтегруючись економічно й політично в навколишній світ, торує свій шлях і в царині розбудови системи фізичної культури та спорту вищих досягнень.

Нам видається важливою думка, висловлена в науковій доповіді, опублікованій за загальною редакцією Ю.В. Ковбасюка: «Існування будь-якої держави ґрунтується на власній системі цінностей-інтересів. Як свідчить досвід, налагодження ефективного діалогу відбувається між державами, у яких ці цінності-інтереси збігаються; як правило, це держави одного цивілізаційного типу. У найзагальнішому вигляді виокремлюють західний та східний типи цивілізації. Ціннісною базою системи інтересів держав західного типу є людина, особливістю менталітету якої є індивідуалізм, захист приватного інтересу. На відміну від західного типу, ціннісною базою системи інтересів держав східного цивілізаційного типу є суспільство та держава» [2].

У Законі України «Про фізичну культуру і спорт» ідеться, що держава бере на себе функції регулювання відносин у сфері фізичної куль-

тури й спорту шляхом формування державної політики в цій сфері, створення відповідних державних органів, фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, нормативно-правового та іншого забезпечення розвитку фізичної культури і спорту, а також визнання широкого самодіяльного статусу фізкультурно-спортивного руху в Україні, комплексної взаємодії державних органів із громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості [3]. Отже, маємо справу, з одного боку, з певним менеджментом державних органів у царині фізичної культури і спорту [4], з іншого – широкою громадською ініціативною, яка виявляється в діяльності спортивних товариств і різного роду об'єднань за інтересами [5].

Сфера фізичної культури й спорту вищих досягнень насамперед покликана задовольнити первинні потреби всього населення, забезпечувати належний рівень життя кваліфікованим фахівцям, зайнятим у цій галузі (спортсмени, тренери, судді, спортивні функціонери) [6]. На жаль, перманентна реорганізація структури державного управління сфери фізичної культури й спорту негативно впливає на процеси сталого розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні, частково забезпечує ефективне використання наявної матеріально-технічної бази, інтеграцію цієї сфери в ринкове середовище.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості менеджменту й розвитку фізичної культури і спорту в Україні розглянули Т.С. Бондар [7], М.М. Булатова та В.М. Платонов [8], О.М. Вацеба й М.С. Герцик [9–10], М.В. Дутчак [11], О.М. Жданова [12], А.О. Кухтій [13], Ю.П. Мічуда [14], І.І. Приходько [15].

Мета статті. Головною метою цієї роботи є формування оптимальної моделі взаємодії державних установ і громадських організацій у цій царині.

Виклад основного матеріалу. Ринкові відносини докорінно змінили значення та вплив соціальних інститутів на різних рівнях. Комерціалізація інфраструктури фізичної культури й спорту має не тільки позитивні, а й негативні наслідки. Зазначимо, що менеджмент у сфері фізичної культури і спорту в Україні перебуває на стадії формування та постійного вдосконалення. Реформування цього напрямку потребує вирішення комплексу організаційних, економічних і правових питань з урахуванням досвіду європейських країн.

Державна політика у сфері фізичної культури й спорту виявляється у відповідних законодавчих і нормативно-правових актах, серед яких закони [16–18], укази Президента, постанови Верховної Ради України та Кабінету Міністрів, накази й різного роду нормативно-методичні документи [19]. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» визначає цінність фізичної культури та спорту для здоров'я, фізичного й духовного розвитку населення, утвердження міжнародного авторитету України у світовій спільноті. Відповідно до цього Закону, держава регулює відносини у сфері фізичної культури й спорту, формуючи державну політику в цій сфері, створюючи відповідні державні органи та умови їх функціонування [20].

Здійснений на базі вищезазначених публікацій аналіз діяльності органів державної влади України виявив, що необхідно надавати програмного значення питанням фізичного виховання, фізичної культури і спорту, розглядаючи їх як найбільш економічно вигідний і ефективний шлях профілактики захворювань, зміцнення генофонду, підвищення потенціалу трудових ресурсів, психофізичного здоров'я, зростання добробуту населення й вирішення інших соціальних проблем [21]. Не останню роль фізична підготовка й витривалість відіграють під час добору військових кадрів, особливо актуальним це питання видається в умовах агресії з боку сусідньої Росії.

Наявні програми розвитку галузі фізичного виховання і спорту лише частково спроможні посприяти налагодженню менеджменту в цій царині. Адже вони повинні вписуватися в комплексні реформи в усіх сферах функціонування нашої держави. «Відсутність усталеної моделі

вирішення політичних і державно-управлінських питань породжує стихійність, застосування випадкових і хибних методик, далеких від оптимальних з огляду демократичних вимог. Відсутність наукової методології зумовлює спонтанні, безпосередні реагування на проблемні явища, прагнення здійснювати ручне управління чи використовувати псевдонаукові підходи. До позитивних результатів не можуть призвести методики і методи, засновані на використанні фрагментарних знань, стереотипному впровадженні апробованих раніше та в інших соціально-політичних умовах прийомів. Тим самим у складних умовах українського союдогення стверджується відома закономірність менеджменту, за якою рівень ефективності управління знаходиться у прямій залежності від осмисленості потенціалу змін і вміння його застосовувати, тобто від методологічної культури управління» [22].

Відомі дві моделі правового регулювання й державного управління в галузі спорту: 1) ліберальна модель (невтручання), що передбачає надання державою максимальної свободи саморегулювання спортивним організаціям; 2) інтервенціоністська модель, яка передбачає активне втручання держави в справи спорту й діяльності спортивних організацій. Остання модель у її крайній формі була реалізована в СРСР, де спортивні федерації, по суті, напряму підпорядковувалися Держкомспорту і відповідному підрозділові ЦК КПРС.

Необхідно розуміти, що незалежно від того, якою моделлю взаємин зі спортивними організаціями скористатися, держава не може повністю усунути від організації управління фізичною культурою та спортом. Вона регулює відносини у сфері фізичної культури й спорту шляхом формування відповідної політики в цій сфері, створення державних органів, фінансового, матеріально-технічного, кадрового, інформаційного, нормативно-правового та іншого забезпечення розвитку фізичної культури і спорту, а також визнання широкого самодіяльного статусу фізкультурно-спортивного руху в Україні й комплексної взаємодії державних органів із громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості. Реалізація вказаної норми законодавства потребує цілеспрямованої злагодженої роботи відповідних державних інституцій, територіальних громад, різноманітних виробничих структур, приватних організацій, громадських об'єднань і фахівців

сфери фізичної культури. Насамперед це стосується категорії чиновників, які мають статус державних службовців або працюють в організаціях, що фінансуються з державного чи місцевих бюджетів.

Виділяють чотири види управління спортивними організаціями й товариствами: 1) публічне (державне та муніципальне); 2) самоврядування (реалізується недержавними організаціями – Міжнародним олімпійським комітетом, Міжнародним параолімпійським комітетом, національними спортивними федераціями); 3) соціальне управління в галузі спорту; 4) приватне (створення спортивної інфраструктури, спортивні комерційні шоу тощо). Як об'єкт конкурентної діяльності спорт перетворюється у видовище, частину індустрії розваг, яка, у свою чергу, є ринком корпоративної реклами й об'єктом широкого висвітлення засобами масової інформації.

В умовах реформування всіх управлінських структур наша держава має взяти на себе такі функції в галузі організації управління фізичною культурою і спортом:

– у держави є законодавча функція, яка регулюється шляхом прийняття відповідних законів (підзаконних актів), запровадження необхідних стандартів і процедур;

– важливою функцією владних органів є надання грантів і спеціальних стипендій, заснування та вручення нагород у галузі спорту;

– держава стимулює поширення цінностей спорту (фейр-плей, «о спорт, ти мир») і пропагує масову участь населення в зайнятті спортом;

– держава забезпечує підтримання здоров'я спортсменів і контроль за його станом, бере участь у розробці спеціалізованих лікарських засобів, у боротьбі з використанням допінгу;

– державні органи формують позитивний імідж країни шляхом організації й успішного проведення міжнародних спортивних змагань, підтримки конкурентоспроможності національних спортивних команд тощо;

– держава сприяє міжнародному співробітництву в галузі спорту.

Висновки. Необхідно мати на увазі, що надмірний централізм призводить до нездатності державного апарату й фактичної девальвації конституційних норм. Тільки за умови оптимального поєднання дій усіх зацікавлених суб'єктів управління стане реальним забезпечення громадян оптимальною руховою активністю протягом усього життя, досягнення достатнього рівня фізичної

та функціональної підготовленості, запровадження традицій здорового способу життя, сприяння їх соціальному, біологічному та психічному благополуччю. Особливо ретельно необхідно вдосконалювати технологію розробки й ухвалення управлінських рішень, процесів планування роботи на перспективу, розробку та впровадження комплексних програм як у масштабах країни, так і безпосередньо в навчальних закладах, у місцях проживання й відпочинку людей.

Список використаної літератури:

1. Мічуда Ю.П. Ринкові відносини та підприємництво у сфері фізичної культури і спорту : [навч. посіб.]. – К. : Олімп. літ., 1995. – 152 с.
2. Модернізація державного управління та європейська інтеграція України : [наук. доп.] / за загальною ред. Ю.В. Ковбасюка. – К. : НАДУ, 2013. – С. 6.
3. Про фізичну культуру і спорт : Закон України. – К., 1994. – 22 с.
4. Олійник М.О. Організаційно-управлінська діяльність у системі управлінні і комітетів з питань фізичної культури : [навч. посіб.] / М.О. Олійник. – Х., 2000. – 80 с.
5. Концепція фізичного виховання в системі освіти України // Фізичне виховання в школі. – 1998. – № 2. – С. 2–7.
6. Концепція кадрового забезпечення галузі «Фізичне виховання і спорт». – К. : КГИФК, 1992. – 18 с.
7. Бондар Т.С. Організаційно-педагогічна технологія менеджменту учнівських фізкультурно-оздоровчих клубів : автореф. дис. ... канд. фіз. вих. / Т.С. Бондар. – Х., 2010.
8. Булатова М.М. Среднегорье, высокогорье и искусственная гипоксия в системе подготовки спортсменов / М.М. Булатова, В.Н. Платонов // Спортивная медицина. – 2008. – № 1. – С. 95–119.
9. Вацеба О.М. Тенденції розвитку наукових досліджень в галузі фізичної культури та спорту серед молодих вчених України / О.М. Вацеба // Молода спортивна наука України : зб. наук. ст. галузі фіз. культ. і спорту. – Львів : ЛДІФК, 2000. – Вип. 4. – С. 5–6.
10. Герцик М.С. Вступ до спеціальностей галузі «Фізичне виховання і спорт» : [підруч.] / М.С. Герцик, О.М. Вацеба. – Х. : ОВС, 2005.
11. Дутчак М. Кадрове забезпечення спорту вищих досягнень в Україні / М. Дутчак, Ю. Шкретій, В. Томашевський // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. – 2010. – № 1 (9). – С. 8–14.
12. Жданова О.М. Управління фізичною культурою : [навч. посіб. для фізкульт. вузів] / О.М. Жданова. – Львів, 1996. – 127 с.

13. Кухтій А.О. Організаційні основи розвитку фізкультурно-спортивного руху в Україні впродовж ХХ століття : автореф. дис. ... канд. фіз. вих. / А.О. Кухтій. – Львів, 2002 – 16 с.
14. Мічуда Ю.П. Ринкові відносини та підприємництво у сфері фізичної культури і спорту : [навч. посіб. для студ. вузів фіз. виховання і спорту] / Ю.П. Мічуда. – К. : Олімпійська література, 1995. – 152 с.
15. Приходько І.І. Організаційний аналіз використання управлінських нововведень директорами СДЮШОР / І.І. Приходько // Молода спортивна наука України – 2014. – Т. 4. – С. 110–116.
16. Про внесення змін до Закону України «Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 18 червня 1999 р. // Голос України. – 1999. – 17 лип.
17. Державна програма розвитку фізичної культури і спорту в Україні. – К., 1994. – 34 с.
18. Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації». – К., 1998. – 48 с.
19. Концептуальні засади подальшого розвитку фізичної культури і спорту в Україні // Наука в олімпійському спорті. – 1998. – № 1. – С. 5–12
20. Ковальчук В.Я. Програмно-нормативні основи фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів / В.Я. Ковальчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.pdfactory.com.
21. Вавренюк С.А. Теоретико-правові основи державного управління фізичною культурою і спортом в Україні / С.А. Вавренюк // Теорія та практика державного управління. – 2014. – Вип. 3(46). – С. 4.
22. Петровський П. Філософські основи методології державного управління / П. Петровський // Демократичне врядування. Науковий вісник. – 2008. – Вип. 1. – С. 78-88.

Никитенко С. В. Развитие в Украине менеджмента в отрасли физической культуры и спорта высших достижений

В статье акцентировано, что в условиях реформирования государственного управления аппарата возникает угроза того, что менеджмент в системе физической культуры и спорта Украины может очутиться на периферии внимания чиновников. Спорт и физическая культура есть неотъемлемой частью полноценного развития нации. С учетом этого формирование оптимальной модели взаимодействия государственных учреждений и общественных организаций в данной области назрело.

Ключевые слова: менеджмент, управление, физическая культура, спорт.

Nikitenko S. Management development in Ukraine in the sphere of physical training and high performance sport

The physical culture and sport occupy an important place in life of society. A key role in their development is occupied by the correctly organized state administration in combination with activity of local authorities. Legal providing of functioning of athletic motion in combination with sport of higher achievements – one of directions of harmonization of public relations.

Key words: state administration, physical education and sport.